

Trees, tekening door Edward Musiak

Bomen special

Het eerste waar ik aan denk bij het woord boom is groei. Een mooi ezelsbruggetje naar het aantrekken van de markt (zo lijkt het) en de groei die daar bij komt kijken. Voor dit nummer kregen wij hulp van de VHG die haar leden uitnodigde om eens een artikel te nemen in deze mooie special. Dit bleek een succes en ik ben dan ook erg blij met de expertise die van de artikelen straalt. Het belang van bomen in de openbare ruimte is groot. Ze zorgen voor verkoeling voor mens en dier, zijn de longen van de wereld en worden in parken gebruikt als doelpalen, klimrek en verstoppaats. In IJsland stookten de bewoners de afgelopen eeuwen de meeste bomen op en is men de laatste jaren druk

bezigt om bomen aan te planten. Het is dan ook een vreemde gewaarwording om in dit land rond te rijden: Het natuurschoon van de fjorden is schoonheid met een rare leegte. Of zoals een IJslandse mop verhaalt: “Wat doe je als je in IJsland in bos verdwaald?” Juist ja, recht op gaan staan. Niet voor niets komt de boom dus ook als metafoor terug in vele spreekwoorden. Ik hoop dan ook van harte dat Stadswerk Magazine steeds beter geworteld raakt in de openbare ruimte en tot nog grotere hoogten kan reiken. Samen met Quercus, Cobra, VHG, BvB Substrates, IPC en BTL heb ik in ieder geval weer met plezier aan deze special gewerkt!

Jaarrond verantwoord verplanten

Het verplanten van bomen gebeurt doorgaans in de winterperiode als de boom zijn blad heeft laten vallen en de sapstroom vrijwel stilstaat. Echter, omdat niet elke projectplanning afgestemd kan worden op het verplantseizoen, zijn er methodes ontwikkeld om ook in de zomermaanden te verplanten. Met de juiste verplanttechniek en de nodige aanvullende maatregelen is veel mogelijk. Praktijkvoorbeelden bewijzen dat het kan.

Iedere boombeheerder en projectleider kent de voorbeelden: het civiele werk loopt vertraging op of de openbare ruimte moet weer toegankelijk zijn. Dan past wachten op het verplantseizoen (grofweg van oktober tot maart) vaak niet in de projectplanning; bestaande bomen worden dan vaak gerooid en niet verplant. Dat is jammer, want bomen vormen een kroon op het werk. Voor zowel kleinere als grotere bomen vormt verplanting vaak een goed alternatief voor kap en herplant. Door de bomen te verplanten blijft de groene en financiële waarde behouden en kunnen omwonenden direct genieten van een volwassen boom. Daarnaast heeft het praktische nadelen om terug te moeten komen om nieuwe bomen te planten. Het straatwerk kan door het werk beschadigd raken en de weg moet opnieuw worden afgezet, wat voor meer kosten en meer overlast zorgt.

Enkele belangrijke aandachtspunten bij jaarrond verplanten

- Het voorbereiden van de boom is gewenst, maar zeker niet altijd noodzakelijk.

- Vakkundige nazorg is essentieel; watergift op maat en goede controle van de bomen.
- Het is belangrijk dat de juiste verplanttechniek wordt toegepast. Bij verplantingen buiten het reguliere plantseizoen zijn Optimalverplantmachines zeer geschikt. Wortelbeschadigingen worden hiermee tot een minimum beperkt. Andere verplantmethodes zijn soms ook mogelijk.
- Door de behandeling van de boom en kluit met diverse preparaten wordt verdamping tegengegaan en wortelactiviteit bevorderd. Soms in combinatie met bladsnoei of een watergeefstelsel.
- Vanzelfsprekend is een goede groeiplaatsinrichting noodzakelijk.

In enkele recente projecten zijn bomen behouden door verplantingen in het groeiseizoen. In september 2013 en mei 2014 heeft BTL Bomendienst in verschillende grootschalige civiele projecten tientallen bomen verplant. Hierbij zijn verschillende verplanttechnieken succesvol toegepast. De bomen zijn geplant in nieuwbouwwijken in aanbouw waardoor de meerwaarde van grote bomen voor bewoners van de wijk direct is gerealiseerd.

David van Uden
BTL Advies B.V.
en BTL Bomendienst B.V.

MEER WETEN?

www.btlbomendienst.nl

Stadsbomen, vragen specifieke expertise binnen projecten

Binnen projecten doen bomen meer mee dan ooit. Projectleiders zijn doordrongen van de betekenis van bomen voor de stad. Er wordt daarom volop ingezet op het behoud, het verplanten en nieuw aanplanten van bomen. Boombeheerders en boomspecialisten zijn blij met deze waardering maar zien meer ruimte voor kwaliteit met een groter resultaat.

Boom effect analyse

Bij het handhaven van bomen binnen een nieuw ontwerp is kennis van de groeiplaats essentieel. Het is belangrijk om, zeker bij oude bomen, geen concessies te doen aan de kwaliteit van de bestaande groeiplaats. Een boom effect analyse (BEA) geeft inzicht in de mogelijkheden voor werkzaamheden en een nieuwe inrichting rondom een te handhaven boom. Een BEA kan worden uitgevoerd door een European Tree Technician. Indien duurzaam behoud niet mogelijk blijkt, is kap raadzaam. Politiek ligt dit gevoelig. Het laten kappen van een grote boom roept veel emotie op. Een boom ogenschijnlijk behouden terwijl de groeiplaats wordt betegeld is echter geen eerlijk verhaal. De vervelende boodschap wordt dan doorgeschoven naar de boombeheerder. Een verkeerd ingepaste boom geeft overlast en vraagt meer beheer met vaak een uitgestelde kap tot gevolg.

Nieuwe aanplant

In een project kan duurzaam behoud van bestaande bomen onrealistisch zijn binnen de dynamiek van de uitvoering en de eisen aan de nieuwe inrichting. Zeker wanneer de kwaliteit en conditie van de bomen niet optimaal is, wordt kap geadviseerd. Om de publieke opinie gunstig te stemmen wordt vervolgens beloofd grote bomen te herplanten. Duurzamer is het om ruim aandacht te schenken aan de groeiplaats. Voor stedelijke milieus zijn hiervoor vele technische middelen op de markt zoals bunkers en groeiplaatsmediums. Voor groeiplaatsen in beplanting of gras is het

vermijden van bodemverdichting of het doormengen met goede grond op basis van een groeiplaatsonderzoek vaak voldoende.

Stadsklimaat

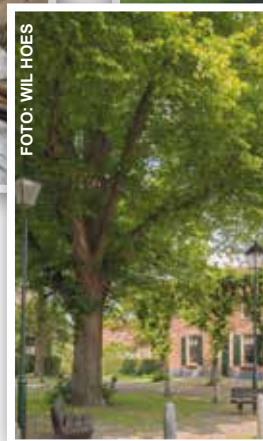
Deskundig toegepaste bomen vormen een belangrijke schakel in de waterhuishouding van de stad. Hoe groter de ondergrondse groeiruimte hoe meer hemelwater er kan infiltreren en hoe meer water er vervolgens weer kan verdampen. Deze verdamping brengt naast verkoeling ook afvang van fijnstof. Gezonde bomen zijn hiermee een graadmeter voor een leefbare stad.

*Annemiek van Loon namens
VHG Vakgroep Boomspecialisten.*

De bij VHG Vakgroep Boomspecialisten aangesloten bedrijven zijn experts in de duurzame instandhouding van bomen, vooral in stedelijke gebied. Kijk voor meer informatie op www.vhg.org.

▲ In een stedelijke omgeving is een groeiplaatsconstructie een noodzakelijke basis voor een duurzame en gezonde groei. De aanleg is een specialisme om de wortels voldoende vocht en zuurstof te bieden en verzakkingen te voorkomen

▲ Groene ader met ruime groeiplaatsen

◀ Lindeboom. Een gekoesterde oude boom is de airco voor een buurt, deze functie staat of valt met het in stand houden van de groeiplaats

Quercus boomverzorging start met **eikenprocessierupsbestrijding**

An het totale pakket van boomverzorgingswerkzaamheden heeft Quercus sinds kort de bestrijding van de eikenprocessierups toegevoegd. De eikenprocessierups veroorzaakt problemen zoals huidirritaties, irritaties van de luchtwegen en ontstekingen aan de ogen bij mensen en dieren die in contact komen met hun brandharen. In het voorjaar komen de larven uit de eitjes, de brandharen ontstaan na enkele weken, meestal rond half mei en kunnen vele weken, soms wel maanden, overlast blijven bezorgen. We bevinden ons nu dus in het seizoen van deze overlast. Het is tijd voor curatieve bestrijding.

Curatieve bestrijding

De rupsennesten kunnen op verschillende manieren worden bestreden, waarbij het opzuigen met een gespecialiseerde zuiger (zodanig dat er geen overlast door brandharen ontstaat) het beste is voor zowel de boom, de omgeving als de bestrijder. Om onze klanten op dit vlak goed te kunnen bedienen heeft Quercus een EPR 3300 XL eikenprocessierupszuiger aangeschaft. Deze professionele zuiger is voorzien van een speciaal filterpakket wat het mogelijk maakt om op een veilige en efficiënte manier de brandharen op te ruimen. De rupsen en nesten worden verzameld in afsluitbare zakken, welke zonder risico eenvoudig worden afgevoerd en verwerkt. Met deze zuiger kan Quercus zowel vanaf de grond als op hoogte (met behulp van een hoogwerker) de rupsen en nesten te lijf.

Preventieve biologische bestrijding

Het vroege voorjaar is de tijd dat de eikenbomen preventief besproeid kunnen worden. Door preventief te spuiten, sterft de rups voordat zij de overlast veroorzakende brandharen ontwikkelt. De bomen worden bespoten met bacteriepreparaten of insectenparasi-

taire nematoden. De geïnfecteerde rupsen sterven af. Deze methode is alleen toepasbaar in het vroege voorjaar als de eiken in het blad komen en de rupsen in een geschikt ontwikkelingsstadium zijn.

Landelijke dekking

De eikenprocessierups komt steeds vaker voor in het noorden van het land, maar vanzelfsprekend kan Quercus door heel Nederland een totaalpakket van preventieve en curatieve bestrijding aanbieden, al dan niet gecombineerd met overige boomverzorgingswerkzaamheden. Afgelopen mei heeft Quercus een nieuwe vestiging in Zoeterwoude geopend. Hierdoor zijn wij in staat een nog betere serviceverlening aan onze klanten te bieden op het gebied van uitvoering en advies.

Voor meer informatie of vragen kunt contact met ons opnemen via 0592-261171 of info@quercusboomverzorging.nl.

Help, ik haal mijn streefbeeld niet!

Ondanks de nieuwe aanbestedingswet wordt bij veel (civiel-) projecten niet het beoogde streefbeeld behaald. De kiem hiervoor ligt volgens Marc Spierings van BVB Substrates en Werner Hendriks van het adviesbureau Groenemorgen al in de start van een project.

Volgens Marc Spierings, die van oorsprong boomkweker is, ligt het substraat aan de basis van de groei. Kwaliteitseisen zoals deze in bestekken worden beschreven zijn vaak veel te ruim. “Neem bijvoorbeeld de Ph, volgens de standaard RAW bepalingen mag deze tussen Ph Kcl 4,8 en 7,5 liggen. Dit is een Ph H₂O van 5,8 tot 8,5 terwijl een boom het gezondst groeit bij een Ph H₂O van 6,3!” Zo geeft Marc Spierings aan.

Werner Hendriks vult aan dat de gehele standaard teksten betreffende substraten wat hem betreft hoog-nodig toe zijn aan een update. Aannemers kunnen binnen de gestelde grenzen producten leveren die niet de functionaliteit leveren die de opdrachtgever zoekt. “Onder andere het organisch stofgehalte. Wordt hiermee humus (stabiele organische stof) of matig tot slecht gecomposteerd organisch materiaal mee bedoeld? De eis van respiratie ontbreekt vaak in een bestek. Respiratie geeft de stabiliteit aan van de gebruikte soort organische stof in het substraat. Het meet de uitstoot van CO₂. Hoe hoger dit is, des te meer verte-

ring er plaats vindt in een substraat wat duidt op zuurstofverbruik en een mogelijk instabiel substraat”. Een product dat twee functies heeft (stabiliteit brengen en een groeimedium zijn voor een boom) zal ook als zodanig omschreven moeten worden.

Marc Spierings en Werner Hendriks hebben elkaar in deze discussie gevonden en pleiten dan ook voor een kennisverbreding. Zelf hebben ze onlangs het initiatief genomen om gezamenlijk bij de gemeente Veghel een technisch inhoudelijk presentatie te geven waarin deze en andere punten besproken zijn. Ook heeft BVB Substrates samen met de HAS Den Bosch en de HAS Venlo het initiatief genomen tot het starten van BVB college. Hiermee wil BVB Substrates de kennis in de markt vergroten, kennis delen is het devies!

Contactgegevens:

*Marc Spierings,
BVB Substrates
mspierings@bvb-substrates.nl
0620566294*

*Werner Hendriks,
Adviesbureau Groenemorgen
info@groenemorgen.com
0612535195*

Bijzondere vorm van 'groenprotectie' in Den Bosch

'Boombescherming niet moeilijker maken dan het is'

Voor gemeente 's-Hertogenbosch was het de eerste keer, voor aannemer Heijmans ook. Datzelfde gold voor de boomtechnen van Cobra en voor IBN, de sociale werkvoorziening voor Noordoost-Brabant. Vier partijen die de handen ineen slaan in een bijzondere samenwerking, waarmee de gemeente 's-Hertogenbosch landelijk voorop loopt. Op een unieke manier worden monumentale bomen beschermd in het megaproject parkeergarage Vonk & Vlam. Daarbij wordt hoog ingezet op social return en genieten alle betrokken partijen ervan 'een slag te kunnen maken'.

wordt gecombineerd met de restauratie van de vestingwerken en de herinrichting van de openbare ruimte, zoals de Casinotuin. Bovenop de parkeergarage komt de stadsgracht van vroeger terug. En wat hebben bomen hiermee te maken? Alles! Lommerrijke bomen, de groene parels, zijn kenmerkend voor dit project. Sommige staan er intussen honderdvijftig jaar, zoals de majestueuze rode beuk in de Casinotuin of de enorme plataan aan de Pettelaarseweg.

Nieuw met oud

Zodra de (graaf)machines op de bouwplaats verschijnen, begint het pas echt. Schade aan bomen moet voorkomen worden. Bij veel projecten gaat het vaak om 'nieuwe dingen maken' waarbij we het oude willen beschermen. Vooral het beschermen is in dit project relevant, in het bijzonder de monumentale bomen die een onmiskenbaar onderdeel van de locatie vormen. In het voortraject, waarin de bouwtechnische plannen vorm krijgen, is daar uitgebreid rekening mee gehouden. Met de uitvoering wordt tijdens de toolboxmeetings aan alle betrokkenen het bewustzijn van de waarde van de bomen meegegeven.

▲ Bouwen en bomen gaan prima samen

In Vonk & Vlam

In opdracht van de gemeente 's-Hertogenbosch realiseert Heijmans een nieuwe ondergrondse parkeergarage op het Vonk & Vlamterrein aan de rand van het centrum van de Brabantse hoofdstad. Het project maakt deel uit van de ontwikkeling van de Zuiderpark-Stadswalzone. De bouw van de parkeergarage

- ▲ Stambescherming, bouwhekken, bodemvochtmonitoring, watergeefsystemen; het ontbreekt de bomen aan niets
- ◀ Het nieuwe realiseren en het oude behouden

Noch complex, noch kostenverhogend

Boombescherming moet niet moeilijker gemaakt worden dan het is. In dit project is het bomenbeleidsplan van de gemeente heel concreet en leidend. De gemeente zit op de regisseursstoel. Daarom heeft Heijmans de veelzijdig specialisten van Cobra in de arm genomen. Beide partijen hadden hiervoor toch wel enige huiver. Al snel bleek echter de inzet van Cobra voor Heijmans van grote waarde. Praktische adviezen, proactieve houding en de wil tot samenwerking maakten dat processen moeiteloos verliepen. Cobra was aan de andere kant aangenaam verrast over de slagkracht en oplossingsgerichtheid van Heijmans. Samen nemen ze de verantwoordelijkheid op om de bomen gedurende het werk te beschermen.

Social return en 1^e lijns bomenwacht

Een baanbrekend aspect binnen de samenwerking is de bijzondere manier waarop het fenomeen 'social return' is ingevuld. Met dergelijke afspraken wil de overheid een bijdrage leveren aan het vergroten van de arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. En zo ook de gemeente 's-Hertogenbosch. Cobra nam die verplichting serieus en heeft medewerkers van IBN opgeleid tot 1^e lijns bomenwacht. De vraag die voor dit concept centraal stond was niet welke opleiding iemand zou moeten hebben, maar juist welke kwaliteiten hij of zij moest bezitten. Om dit werk te doen moet je hart hebben voor groen en ook de regels kunnen interpreteren en ze uit kunnen leggen aan werknemers op het project. De regels zijn simpel en duidelijk. Bij 'twistpunten' worden de specialisten van Cobra ingeschakeld. Inmiddels zijn de medewerkers van IBN de ogen en oren in het veld. Los van het maatschappelijk gewin

heeft deze situatie ook andere voordelen. In de praktijk betekent het dat er in principe voor hetzelfde geld méér 'ogen' ingezet kunnen worden op het project. En dat is ten gunste van de bomen!

Trots

De bijzondere samenwerking en het feit dat alle partijen complementair zijn aan elkaar binnen zo'n uniek project maakt alle partijen meer dan trots. De gemeente is ontzorgd en toch betrokken. Heijmans realiseert een prachtige ondergrondse parkeergarage, door de inzet van Cobra mét duurzaam behoud van de bomen. IBN levert als 1e lijns bomenwacht, door hun continue aanwezigheid, een waardevolle bijdrage aan een gedegen boombescherming. Kortom, een gouden team en klaar voor het volgende project.

Joost Verhagen
Directeur
Registertaxateur-VRT, lid NVTB
European Tree Technician
www.Cobra-adviseurs.nl
088 - 262 72 00

Eerst ECC-certificaten uitgereikt aan WK-team Bosbouw

ARNHEM – IPC GROENE RUIMTE

Donderdag 10 juli is het European Chainsaw Certificate (ECC) aan Nederland gepresenteerd. Het wk-team bosbouw, bestaande uit Arian Essenstam, Harm Eigenraam en Hubert Peters, nam de eerste felbegeerde certificaten in ontvangst. Waarom is dit ECC zo gewild?

Uniform toetsingsniveau

In Nederland kwamen motorzaagopleiders en brancheorganisaties tot de conclusie dat er een enorm verschil in opleiding en certificering is op het gebied van motorzaaggebruik. Binnen Europa werd al eerder dezelfde conclusie getrokken. Door gebruik te maken van één en dezelfde standaard wordt een uniform toetsingsniveau toegepast. Opdrachtgevers, werkgevers en opleidingen weten straks aan welke minimumcriteria een gecertificeerd persoon getoetst is. Aangezien het certificaat binnen heel Europa gebruikt gaat worden, is de standaard internationaal toepasbaar. Met andere woorden: over de grens werken en je bekwaamheid aantonen wordt straks veel eenvoudiger.

Van basisniveau tot specialist

Omdat niet iedereen de motorzaag voor dezelfde werkzaamheden gebruikt, zijn er verschillende niveaus. **ECC 1** betreft het onderhouden van de motorzaag (inclusief slijpen) en het korten van hout. Dit certificaat is bedoeld voor iedereen die de motorzaag gebruikt bij het afzetten van struiken, brandhout zagen of klein zagen van takafval. **ECC 2** verschilt van ECC 1 doordat ook de velling getoetst wordt. Op het examen moeten minimaal drie nagenoeg rechtopstaande bomen tot ca. 50 cm doorsnede, veilig en routineus geveld en uitgesnoeid worden. Voor **ECC 3** geldt dit voor bomen dikker dan 50 cm die ook schuiner kunnen

staan dan de examenbomen bij ECC 2. Dit niveau is voor de specialist die veel in aanraking komt met zware bomen. Tot slot worden bij **ECC 4** het opwerken van stormhout en de zaagtechnieken bij 'hout onder spanning' getoetst. In een (gesimuleerde) stormhoutsituatie laat de kandidaat zien dat hij de fijne kneepjes van het stormhoutzagen beheerst.

Voor diegenen die zich specialist willen noemen, is dit de mogelijkheid om zich te onderscheiden van collegamotorzaaggebruikers. Het blijft immers een vak dat door zijn risico's niet voor iedereen toegankelijk is. Het aantal ongevallen en schades bewijst dat ieder jaar weer.

Voor iedere motorzaaggebruiker in Nederland

Uniformiteit, internationale erkenning, onderscheidend vermogen en een hogere veiligheid en kwaliteit – dat zijn de kenmerken die de kracht vormen van het nieuwe motorzaagcertificaat.

De eerste Nederlandse pilotexamens zijn afgelegd en 10 juli zijn de eerste certificaten uitgereikt aan het WK-team bosbouw. Na de zomer is het ECC-examen toegankelijk voor iedere motorzaaggebruiker in Nederland.

Meer info:

IPC Groene Ruimte

EFESC National Agency The Netherlands

T: 026 355 01 00

E: info@ipcgroen.nl

▲ WK-team